

IOAN LEPĂDATU

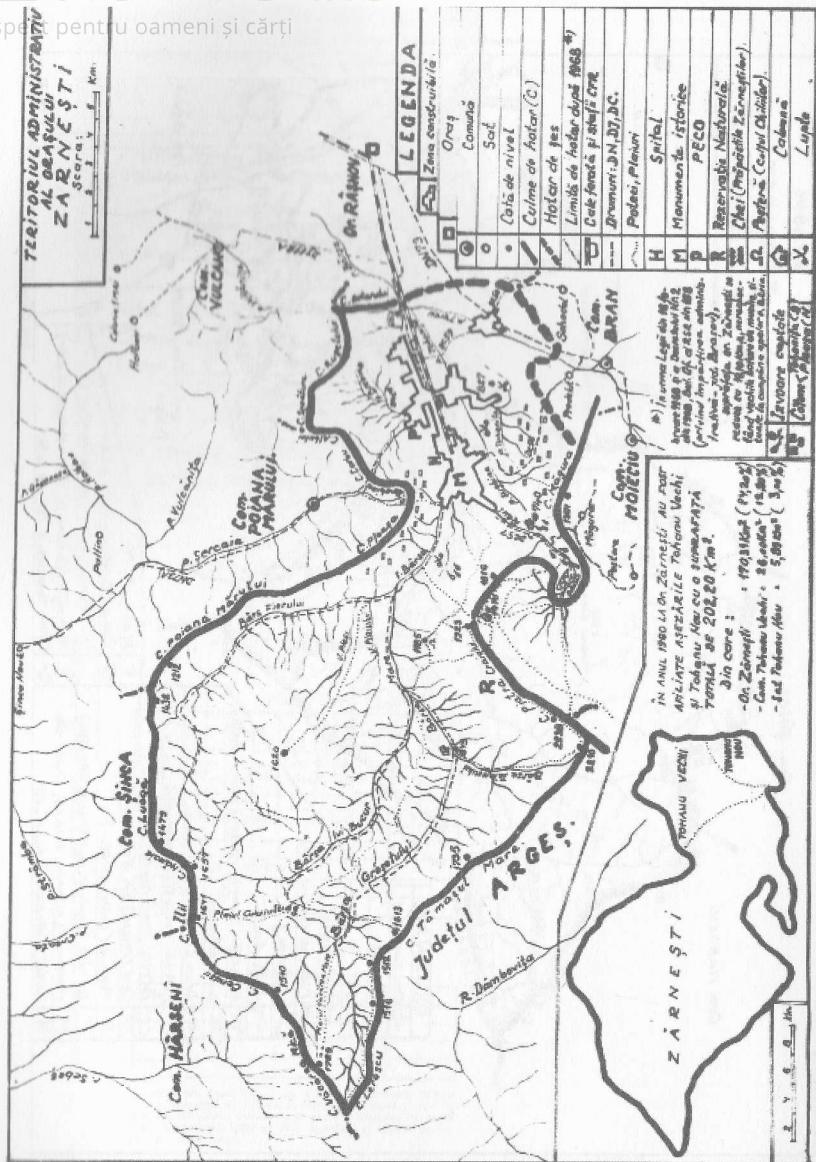
PREFATA

ISTORIA ORAȘULUI
ZĂRNEȘTI
ÎN DATE

EDITURA TRANSILVANIA EXPRES

2015

Respectiv pentru oameni și cărți

Teritoriul administrativ al orașului Zărnești în perimetrul județului Brașov. Încadrare

CUPRINS

PREFĂȚĂ	5
CUVÂNT ÎNAINTE	7
DATE GENERALE	10
DATE CRONOLOGICE	11
BIBLIOGRAFIE	135
INDICE DE PERSOANE ȘI LOCURI	147
LEGENDĂ FOTOGRAFII	171

DATE GENERALE

Oraș din anul 1950. Este situat la limita sudică a județului Brașov,

Hotare, vecinătăți, suprafață și populație, în schița de mai sus (Fig. 1).

Componența administrativă: 5 cartiere (Zărnești, Tohanu Vechi, Celuloza, BLOCURI, Zărnești-Sud) și satul Tohanu Nou.

Este situat la circa 30 km. S-V de orașul Brașov, municipiu și reședință de județ.

Centrul așezării se află la altitudinea de 722 m.

Suprafața teritoriului zărneștean reprezintă în jur de 3,31% din cel al județului Brașov.

Extremitățile maxime măsoară: 28 km. de la V la E și 14,7 km. de la N la S.

O caracteristică importantă a hotarelor naturale ale orașului, este aceea că ele sunt hotare de muchie (84%), situate la cumpăna apelor dintre bazinul hidrografic al râului Bârsa și al celorlalte bazine limitrofe de la N și S-V.

DATE CRONOLOGICE

Epoca Bronzului. Cultura Noua (sec. XIV – XII î.e.n.). Primele urme materiale de viață în teritoriul zărneștean, au constat în obiecte de uz personal privind unele ocupații primare.

Epoca Fierului. Hallstatt (sec. XII – IV î.e.n.). Apar triburile tracice istorice, având două ramuri. Din ramura nordică se desprind strămoșii noștri geto-dacii care populau întreg pământul României și chiar mai departe de hotarele sale.

Sec. I – III. Perioada preromană și romană. Țara Bârsei era locuită de tribul Comidavensilor, denumire ce se transmite davei din apropierea râului Bârsa (teritoriul Râșnovului) numită „Comidava”. După ocupația romană, aceștia îi vor spune „Cumidava” păstrând topul dacic. Din rândul dacilor localnici se recrutau ostașii care serveau în armata romană. O inscripție epigrafică de la baza unei statui dedicate Iuliei Mamaea, mama împăratului Severus Alexander (222 – 235), amintește de o astfel de unitate.

Sec. III – IV. Un factor important al continuității și conviețuirii cu elementul roman, a constat în scoaterea la iveală din teritoriul zărneștean a unor mărturii arheologice edificatoare: două pietre funerare cu specific roman și câteva cărămizi arse, având imprimate pe ele sigla legiunii a-XIII-a Gemina.

Urmează descoperirea unui tezaur monetar la Zărnești și Bran.

El consta din bronzuri mici cu efigia unor împărați romani din perioada 268-382 (de la Claudius II. și până la Valentinianus II). Cunoscutul numismat brașovean Adolf Resch, preda în anul 1908 cu nr. 74 și 79 Muzeului Arheologic Colecția Numismatică din Cluj, 33 monede de la Zărnești pentru determinare.

376. Are loc marele val al năvălitorilor asiatici, hunii (spre centrul Europei) contactând nordul țării noastre, fără însă a avea vreun rol hotărâtor asupra acesteia, decât acela de spaimă transmis pe cale orală de cei fugiți din fața cruzimii lor.

1224. A fost acordat privilegiul „Andreanum”, privind colonizarea sașilor în sudul Transilvaniei, faza ultimă fiind Țara Bârsei. Mulți sași au fost așezați aici din inițiativa ordinului cavalerilor (calugări-ostași) puși pentru paza frontierei Transilvaniei (1211-1225).

1241, martie 31. Are loc prima năvălire tătară în Țara Bârsei sub conducerea lui Bochetor.

1288. Se presupune că în acest an regele Ladislau al-IV-lea aflându-se la Brașov, ar fi emis un act de donație a satelor Budila și Tohan unui comite.

1294, febr.9. Nicolae, comitele de Brașov, primește întărirea dreptului de proprietate asupra satelor Budila și Tohan („...1294 tera seu villa Tohan elio nomine Olahteleky”) confirmată de regele Andrei al-II-lea. Importantă este nominalizarea românească a așezării.

1367, ian. 4. Cele două așezări apar într-un document sub următoarele denumiri: „Zernehaza” și „Tuhan”. Ambele treceau la acea dată în proprietatea magistratului sas Iacob (împreună și cu alte așezări din Țara Bârsei) ca posesiuni ce-i reveneau prin moștenire. Această confirmare include Zărneștii, că exista cu mult înaintea datei de mai sus.

1373. Iacob Wynandus de Brașov acționează împotriva episcopului Nicolae de Cenad și a nepotului său Mathias de a intra în drepturile ce i se cuveneau asupra posesiunilor Zărnești și Tohan, numite în document „Zirna” și „Tuchan”.

1377. Ambele așezări (Zărnești și Tohan) sunt înglobate la domeniul cetății Bran.

1388. Mare invazie de lăcuste în Țara Bârsei.

1395, mart. 9. Posesiunea Zărnești (Zerne) este conferită parohului de Brașov, Thomas și fraților acestuia: Johannes, Iacobus, Cristianus, Anthonius Sander și Nicolaus.

mart.25. Posesiunea Tohan (Toha) este împărțită și ea celor de mai sus. Ca urmare a acestui fapt, regele le separă de domeniul Bran, obligându-i pe noii posesori să plătească cetății 30 florini aur.

1398, ian. 9. Se cere capitulului de Alba Iulia, să fie trecuți în posesiunea celor două așezări, noii numiți din 9 și 25 martie 1395.

1399, ian.16 pentru Zărnești și ianuarie 17 pentru Tohan. În prezența capitulului de Alba Iulia se procedează la confirmarea celor două posesiuni, noilor stăpâni.

1406. Se reconfirmă donațiile asupra posesiunilor Zărnești și Tohan, de către Regele Sigismund.

1409, ian. 29. Mihail, comitele secuilor donează 1/3 din posesiunile Zărnești și Tohan (Czirna și Tucha) bisericii Sf. Fecioara Maria din Brașov, la porunca regelui.

1412. Voievodul Transilvaniei Stibor, declară valabile documentele de donație din anul 1406.

1413, mai 19. Thomas și Sander donează 1/2 din posesiunile Zărnești și Tohan, Bisericii Sf. Maria din Brașov care se construia în acea vreme. Zărneștii era consemnat „Zirma” și „Zirna”.

1414. Mihail, comitele secuilor, ocupă cu forța posesiunile Zărnești și Tohan, refuzând să le restituie tutelarilor.
- mai 21.** Mihail este somat de regele Sigismund să redea celor în drept satele respective.
- aug. 19.** Anthonius Sander obține la intervenția regelui, reintrarea în drepturi, beneficiind de despăgubiri din partea comitelui Mihail.
1416. Se confirma donația parohului Thomas și Sander a celor două sate către fraternitatea „Corpus Christi” din 1413 de către voievodul Transilvaniei și Mihail comitele secuilor. Se autentifică de capitulul de Alba Iulia.
1417. Fraternitatea „Corpus Christi” este obligată să achite cheltuielile privind redobândirea posesiunilor Zărnești și Tohan.
- 1419, **iun. 3 și 6.** Regele Sigismund confirmă din nou donația din anul 1413 și împluternicește pe comitele secuilor să apere fraternitatea pentru a intra în posesiunea celor două așezări (Zărnești și Tohan).
1421. Turcii pătrund în Țara Bârsei pe la Bran, ocupă Brașovul și predă satele din jur. Din acea vreme aflăm despre primele băjeniri ale zărneștenilor în păduri și la munte, făcându-se totodată referiri la colțul Chiliilor și Mărianul, locuri unde se aflau unele amenajări de cult.
- 1427, **mai 20.** Diploma Regelui Sigismund, dată în opidul de Râșnov vulcănenilor privind o parte a muntelui Ciuma din teritoriul Zărneștilor, pentru văratal animalelor.
- iun. 24.** Prezența regelui la Brașov a pus din nou pe tapet reluarea procesului posesiunilor Zărnești și Tohan. Se trece la o nouă împărțire a acestora pe sesii către Anthonius Sander și fraternitatea „Corpus Christi”. Zărnești: 10 sesii cetății Bran, 9 sesii fraternității „Corpus Christi”, 10 sesii lui A. Sander și fiului său Petru (29 sesii).

- Tohan: 6 sesii cetății Bran, 6 sesii lui A. Sander și fiului său și 6 sesii fraternității „Corpus Christi” (18 sesii).
1432. Expediție turcă în Țara Bârsei pe la Bran. Neprimind ajutorul solicitat de la brașoveni, Alexandru Aldea – domnul muntean – este silit să accepte participarea la incursiunea armatelor turce în sud – estul Transilvaniei.
1437. Prin hotărârea regelui, drepturile de posesiune asupra 1/3 din așezările Zărnești și Tohan ale lui Sander și a fiului său Petru, se trec lui Simion Krich și Nicolaus Thoscha din Prejmer.
- 1438, **iul.** Turcii pătrund în sudul Transilvaniei pradând-o. Se retrag încărcăți de prăzi pe la Bran.
- 1440, **oct. 15. Căpâlna.** Capitulul de Alba participă la punerea în drepturi a lui Nicolae Thoscha și Simion Sartor asupra unor părți ale moșiilor din Zărnești și Tohan.
- nov. 23.** Capitulul transcrie documentul și confirmă punerea acestora în drepturi, asupra unor părți ale moșiilor celor două sate.
1447. Într-un document din acest an, Zărneștii și Tohanu sunt amintite ca târguri (oppido). „Michael Gelaz de oppido Zernest et Thohan”.
- Petru, fiul lui A. Sander lasa părțile sale din moșiile Zărnești și Tohan fraternității „Corpus Christi”. Donația va fi confirmată de Iancu de Hunedoara.
- 1449, **ian. 14.** Capitulul de Alba confirmă că N. Thoscha a protestat împotriva donării moșiilor Zărnești și Tohan fraternității „Corpus Christi” din Brașov.
- mai 23.** Comitele Petru din Brașov confirmă că a dăruit odinioară lui N. Thoscha 1/3 din părțile sale din posesiunile Zărnești și Tohan.

1450. N. Thoscha se înțelege cu Simon din Prejmer asupra cheltuielilor privind dobândirea unor părți din moșiile Zărnești și Tohan.

iun. 9. Capitulum de Alba, transcrie și autentifică documentele din anii 1437, 1449.

1453, ian. 16. Vicevoievozii ardeleni Gheorghe și Bronislav solicită capitulum de Alba un nou document pentru N. Thoscha și Simon Sartor privind moșiile Zărnești și Tohan (pe care-l vor obține confirmând părțile din anul 1440).

febr. 23. Capitulum transcrie mai multe documente privind moșiile Zărnești și Tohan.

- Iancu de Hunedoara porunca magistratului de Brașov să-l apere pe N. Thoscha în drepturile sale împotriva castelanului de la Bran. De asemenea emite poruncă de protejarea fraternității „Corpus Christi” în părțile sale de posesiune din Zărnești și Tohan. Se revine la termenul de „possessio”.

1454, febr. 3. N. Thoscha și Simon Sartor sunt împăcați de comitele secuilor în procesul privind 1/3 din posesiunile Zărnești și Tohan.

apr. 13. Praga. Regele Ladislau confirmă documentul de donație din 1447, privind moșiile Zărnești și Tohan, către fraternitatea „Corpus Christi”.

1456, apr. 25, Strigoniu. Dionisie, arhiepiscop de Strigoniu, roagă pe Iancu de Hunedoara să intervină la castelanii de la Bran în favoarea preotului din Zărnești.

1462. Fraternitatea „Corpus Christi” beneficiază de confirmarea regelui Matei Corvin asupra posesiunilor Zărnești și Tohan, care vor plăti o dare anuală de 20 florini aur în loc de 30 florini aur, stabilită de Iancu de Hunedoara.

- Cele două așezări vor fi amintite în documente ca „villae” (sate).

1466, ian. 11. Oradea. Simon Sartor a vândut părțile sale din moșiile Zărnești și Tohan, orașului Brașov la prețul de 59 florini aur.

nov. 5 și 6, Komarom. Titlul de donație asupra posesiunilor Zărnești și Tohan acordat fraternității „Corpus Christi” este conferit de Matei Corvin. Interzice lui Ioan Gereb de Vingrad de a împiedica executarea dreptului amintit mai sus.

1467, ian. 9. Capitulum de Alba raportează lui Matei Corvin despre punerea frăției „Corpus Christi” din Brașov în stăpânirea moșiilor Zărnești și Tohan.

iun. 2, Laslău Mic. Ioan Gereb de Vingrad, restituie bisericii parohiale din Brașov posesiunile Zărnești și Tohan.

1468, ian. 29. Capitulum de Alba participă la înstăpânirea fraternității „Corpus Christi” având și confirmarea lui Matei Corvin.

1475. Zărneștii avea o biserică de lemn la care era popă Ion, dar „mai erau și alții”, pluralismul confirmând existența mai multor popi la Zărnești. Despre aceștia se face referire și la 1456, aprilie 25.

1477. Ambele posesiuni, cu toate că aparțineau de biserica parohială din Brașov, erau administrate practic de către magistratul orașului Brașov.

1479, dec. 15. Basarab cel credincios refugiat la Brașov, trimise o ceată de boieri îndrăzneți, care fiind ajutați de locuitorii din Zărnești și Tohan, prinseră pe bunica lui Țepeluș și pe Maria doamna acestuia.

- Basarab al-III-lea cel Tânăr (Țepeluș), avea să scrie brașovenilor spunându-le printre altele: „...cu voi și cu țara întregă voi avea pace, iar cu Zărneștii și cu Tohanu pace nu voi avea niciodată, ci voi îndrepta totdeauna puterile mele împotriva neamului lor, si-i voi arde și le voi face rău...”.

1480. Ciurma bântuie Țara Bârsei.

1485. În baza hotărârii lui Matei Corvin, impozitele provenite din posesiunile orașelor și bisericilor săsești (inclusiv a celei din Brașov), nu vor mai fi strânse de către colecții regali ca în comitate.

1493. Din nou ciurmă în Țara Bârsei.

1496. Posesiunile Zărnești și Tohan, precum și Satu Nou, Șercaia și Pârâu, au fost anexate orașului Brașov de către Matei Corvin, pentru a plăti împreună cu aceștia impozitul.

- Vladislav al II-lea, confirmă hotărârea înaintașului său din anul 1485.

1500. Vladislav al II-lea acordă posesiunilor bisericii parohiale din Brașov (Zărnești și Tohan) scutiri de plată a impozitelor și efectuarea serviciului militar în cadrul comitatelor.

- În urma conscripției ce a vut loc în acea vreme în Transilvania, Zărneștii se încadra cu un număr de gospodării (60) peste media celor existente, iar Tohanu sub această medie (50).

1501. Are loc un lung proces de hotar între Tohan și Vulcan. A fost rejudecat în anul 1541, reluat și decis în 1560.

1503 – 1551. În această perioadă Zărneștii și Tohanu, participă la comerțul brașovean cu Muntenia și Moldova. Ele vor efectua 14 transporturi realizând o valoare totală de 9100 aspri (aspru este o monedă turcească din argint, în greutate de 0,7 – 0,8 gr.).

1504 – 1526. Cetatea Branului arenda pășunat în lunca de sus și din jos de cetate celor din Râșnov, însă în mod deosebit satelor Zărnești și Tohan, percepând în mod invariabil o arendă de 20 florini.

- Mai aflăm că în hotarul Zărneștiului era o „întinsă cultură a inului”, materie primă mult solicitată de către breslele săsești din Brașov.

1506. Zărneștii și Tohanu apar ca posesiuni ale bisericii parohiale din Brașov, fiind scutite de plata impozitului nobiliar, dependente însă de cetatea Brașovului (magistrat).

1510. Din nou Țara Bârsei este cuprinsă de ciurmă.

1515. Este ridicat paraclisul actualei biserici Sf. Nicolae din centrul Zărneștiului, construcție subvenționată de către domnul muntean din acea vreme Neagoe Basarab. Biserica este înscrisă în lista monumentelor Academiei Române sub nr. 2660, făcând parte dintre lucrările vechi de artă monumentală medievală de cult.

1519 – 1520. Se dă o nouă confirmare de folosire a muntelui Ciurma din teritoriul Zărneștiului, vulcănenilor de către regele Ludovic al-II-lea.

1521. Pentru spionajul extern au fost adeseori folosiți locuitorii din satele Zărnești și Tohan. Ei erau selectați de Brașov pentru a fi trimiși în Muntenia și peste Dunăre în taberele turcești cu scopul de a afla și a urmări mișcările trupelor otomane. În socotelile castelanilor de la Bran se pomenește de unul Tudor din Zărnești caruia i s-a dat pentru 36 zile, diurnă 2 florini și 44 aspri, iar altul Tudor (poate același) din Tohan trimis în lagărul de la Nicopole a lui Mehmet Beg, i s-a dat 2 florini și 8 aspri. În documentele Brașovului aceștia erau numiți „exploratores”.

1521, 1522, 1537, 1543. Censul de la cele două așezări era încasat de un „vilicus” al orașului Brașov.

1523, 1524, 1525. Zărneștii și Tohanu achitau plata decimeii castelanilor de la Bran.